

International Journal of Languages' Education and Teaching
Volume 6, Issue 3, September 2018, p. 198-207

Received	Reviewed	Published	Doi Number
11.07.2018	20.08.2018	30.09.2018	10.18298/ijlet.3106

Listening Education in Teaching Turkish as a Foreign Language

Hatice ALTUNKAYA¹

ABSTRACT

In teaching Turkish as a foreign language, it is essential to instruct the four basic language skills, namely listening, speech, reading and writing. Listening education is the key to communication among language learners. In the present study, the metacognitive strategies that can be used in the listening education process in teaching Turkish as a foreign language and the application of the steps in these strategies were emphasized. The present study was conducted as a case study since it aimed to introduce listening strategies that could be used in teaching Turkish as a foreign language. The aim of the present study was to introduce the metacognitive strategy learning and instruction stages to learners of Turkish language and learners of Turkish as a foreign language, and to demonstrate the benefits of this strategy in active listening skills. Foreign language listening skills and listening metacognition strategies were described in detail and instructions are provided about utilization of these strategies.

Key Words: Turkish as a Foreign Language, Listening, Understanding Listening, Listening Metacognition Strategy.

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Dinleme Eğitimi

ÖZET

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dinleme, konuşma, okuma ve yazmadan oluşan dört temel dil becerisinin öğretilmesi esastır. Dinleme eğitimi, dil öğrenenlerin iletişim kurabilmelerinin temel anahtarıdır. Bu çalışmada, yabancılar Türkçe öğretiminde dinleme eğitimi sürecinde yararlanılabilecek üstbilişsel stratejilerin neler olduğu, bu stratejilerin uygulama işlem basamakları üzerinde durulmuştur. Bu çalışma yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılabilecek dinleme stratejilerini tanıtmayı amaçladığından durum çalışması olarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma ile yabancı dil olarak Türkçe öğretenlere ve öğrenenlere üstbilişsel strateji öğrenimi ve öğretiminin aşamaları tanıtılmış, dinleme becerisinin etkin kazanılması noktasında yararlarına işaret edilmiştir. Yabancı dil dinleme becerisi öğretiminde, dinleme üstbiliş stratejilerinin ne olduğu ayrıntılı olarak tanımlanmış, bu stratejilerin nasıl kullanılacağına dair yönergeler hakkında bilgi verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yabancı Dil Olarak Türkçe, Dinleme, Dinlediğini Anlama, Dinleme Üstbiliş Stratejisi.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Adnan Menderes Üniversitesi/Eğitim Fakültesi, hatice.altunkaya@adu.edu.tr

1. Giriş

Dinleme eğitimi, hem ana dili eğitiminde hem de yabancı dil eğitiminde sağlıklı iletişim kurabilmenin temel anahtarıdır. Dil öğrenmenin temelinde iletişim kurma isteği bulunur. Sağlıklı bir dil öğretiminin yolu, dört temel dil becerisinin birbirini destekler şekilde öğretilmesinden geçer. Öğrencilere, dinlediğini ve okuduğunu anlama eğitimi verilmesi ile anlama; duygu ve düşünceleri, konuşma ve yazma ile ifade edebilme becerisinin öğretilmesi ile de anlatma becerileri kazandırılır. “Herhangi bir dilde yeterli olma durumu; bireyin anlama ve anlatmaya dayalı temel dil becerilerini etkin kullanabilmesi ile değerlendirilir” (Karatay, 2011, s. 21). Temel olarak dinlediklerinden anlam kurma iki çeşit işlem ile meydana gelmektedir. Birincisi akustik bilginin işitme sistemi tarafından alınması ve işlenmesi; ikincisi de belleğe kaydedilen lengüistik bilginin kullanılmasıdır (Eisenberg, Takayanagi, Martinez, 1998). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen bir öğrenci öncelikle Türkçe sesleri ve dile ilişkin bilgileri öğrenecek, bilgi olarak belleğine kaydedecek daha sonra gerektiği zaman bu bilgiyi işleyerek dinlediklerini zihinsel olarak anlamlandırabilecektir. Bu süreçte öğrencilerin, bilişsel ve üstbilişsel stratejileri kullanarak işlemleri gerçekleştirmesi, hedeflenen eğitime ulaşmayı sağlayabilecektir. Vandergrift (2007) dinleme eğitiminin yabancı dil öğretiminin kalbi olduğunu ifade etmektedir. Kaldırım ve Degeç (2017) Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin dinleme esnasında karşılaştıkları sorunların; dinleme esnasında genel olarak aksanlı konuşma, deyimler ve atasözlerinin sıkça kullanılması, kelime hazinesinin gelişmemiş olması, konuşma sırasında vurgu ve tonlamaya dikkat edilmemesi ve konuşmacının hızlı konuşması gibi sorunlar olduğunu tespit etmişlerdir. Dinleme eğitimi sürecinde karşılaşılan bu türden sorunları azaltabilmek için çağdaş dil eğitim yaklaşımları ışığında kullanılan çeşitli yöntem ve stratejilerin kullanılması önem arz etmektedir. Bu çalışmada, yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin kullanabilecekleri üstbilişsel stratejiler üzerinde durulmuştur.

2. YÖNTEM

Çalışmada, durum çalışması modeli kullanılmıştır. Durum çalışmalarında amaç bir durumu özgün ortamı içerisinde keşfetmek, ayrıntılı olarak betimlemek ve yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 83). Yin’e (2009) göre durum çalışması, güncel olan ve araştırmacı kontrolünün değişkenler üzerinde olmadığı durumlarda nasıl ve neden sorularını cevaplamak için kullanılan bir araştırma yöntemidir. Araştırmada, yabancı dil dinleme becerisi eğitimi ile ilgili kaynakları incelemek, dinleme üstbiliş stratejisinin ne olduğunu anlamak, ayrıntılı olarak tanımlamak, bu stratejilerin nasıl kullanılacağına dair yönergeler hakkında bilgi vermek ve yorumlamak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, yabancı dil olarak Türkçe eğitiminde strateji kavramı, dinleme stratejileri ve dinleme üstbilişsel stratejileri hakkında kuramsal bilgiler sunulmuştur.

3. DİNLEME EĞİTİMİ

Dinleme eğitiminin temel amacı, dinlediğini doğru bir şekilde anlayabilen, değerlendirebilen öğrenciler yetiştirmektir. İnsanoğlunun daha anne karnında dinlemeye başladığı düşünüldüğünde, ilk anlama çabasının dinleme ile gerçekleştiği söylenebilir. “Dinleme becerisi ilk başta dili öğrenmek için bir araç olarak kullanılmaya başlanmakta, ilerleyen yıllarda başka bilgileri edinmek için, öğrenilen dil bir araç hâline gelmektedir” (Doğan, 2008, s. 267). Keser (1995) yabancı dil öğretiminde dört temel beceriden en zor gelişeninin dinleme becerisi olduğunu ifade etmektedir. Yabancı dil olarak Türkçe

öğrenen bireyler dil öğrenmeye başladıklarında Türkçe sesleri ilk olarak öğrenmeye başlayacaklar ve ana dillerinden aşına olmadıkları seslerle karşılaştıklarında zihinsel ilk karmaşayı yaşayabileceklerdir. Farklı sesler, kelimeler, cümleler duyarak bu sesleri zihne kaydetmek ve anlamlandırmak süreci dil öğrenenler için karmaşık bir süreci içerecektir. Öğrenen için hayli karmaşık olan bu süreç, öğretene için de aynı şekilde kolay bir süreç olmayacaktır. Cross (2010) dinlemenin öğrenilmesinin yanı sıra öğretiminin de oldukça zor olduğunu belirtmektedir. Bu zor becerinin öğretiminde dinleme stratejilerini öğrencilere öğretmek, dinlemenin nihai amacı olan dinlediğini anlama becerisinde faydalı bir yol olacaktır.

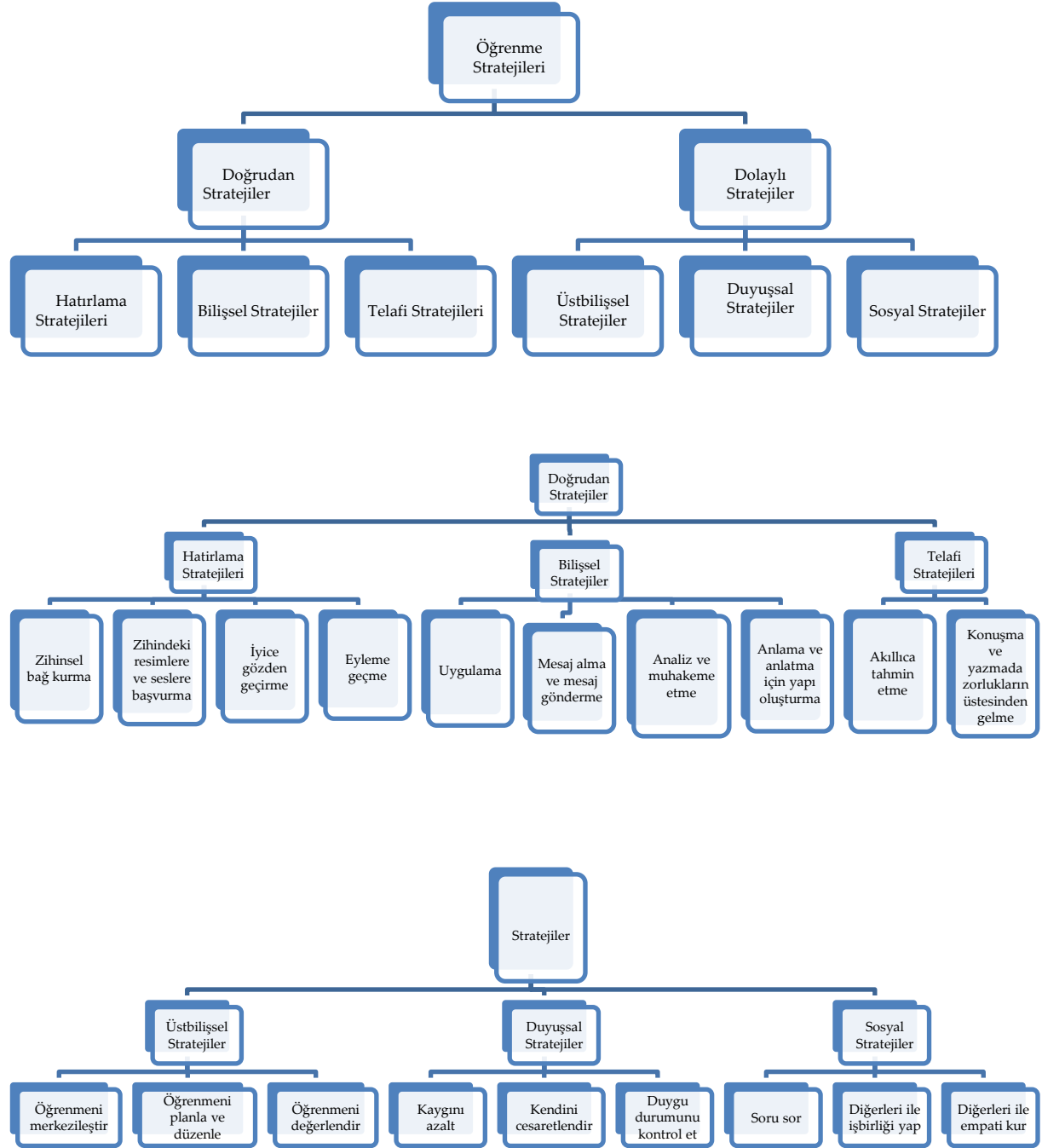
Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni, yaşam boyu öğrenme temelinde öğrencilerin hangi düzeyde ne kadar dil yeterliği edinmeleri gerektiği hususunda, tüm Avrupa ülkelerinde geçerli olacak belirli ölçütler getiren bir metindir. Yabancı dil olarak Türkçe dinleme eğitiminde, bu metinde yer alan dil düzeylerinin gerektirdiği dinleme yeterliklerinin öğrencilere kazandırılması hedeflenir. Bunun için dinleme eğitiminde bilişsel ve üstbilişsel stratejilerin öğrencilere kazandırılması yararlı bir yol olarak görülebilir. "Dinlediğini anlama stratejileri şu basamaklardan oluşur: bilgiyi kazanma, depolama, geri alma, bilgiyi kullanma" (O'Malley, Chamot & Kupper 1989; Vandergrift, 1997). Dinleme stratejileri, dinleme öncesi, dinleme sırası ve dinleme sonrası olmak üzere üç aşamada gerçekleştirilmektedir. Bu etkinliklere ait aşamalar Keçik ve Uzun (2004) tarafından şöyle sıralanmıştır:

- Sesleri tanıma-anlama
- Parçalar üstü birimleri (vurgu, ezgi, ton) tanıma-anlama
- Sözcükleri tanıma-anlama
- Söz diziminden kaynaklanan anlam özelliklerini anlama
- Metindeki birimler ve bölümler arası ilişkileri kavrama
- Konu ve alt konuları saptama
- Konuşma durumunu anlama ve değerlendirme
- Çıkarımlarda bulunma
- Önemli ya da ilgili bilgiyi seçme

Yabancı dil olarak Türkçe öğretene bir öğretmen Türkçe sesleri öğrencilere tanıtarak işe başlayacaktır. Bu aşamada Türkçede yer alıp öğrencilerin ana dillerinde yer almayan seslere daha fazla dikkat etmek gerekecektir. Ses öğretiminin akabinde heceler, sözcükler, söz dizimi özellikleri gibi Türkçeye has özellikler tanıtılacaktır. Bu süreçte gerçekleştirilecek etkinliklerin dinleme öncesi, sırası ve sonrası şeklinde gerçekleştirilmesi büyük önem arz etmektedir.

3.1. Dinleme Stratejileri

Belli bir amaca ulaşmak amacıyla gidilen yol uygulanan yöntem ve tekniklerin tümü, strateji olarak adlandırılır. Dil öğreniminde kullanılan öğrenme stratejilerini Oxford (1990) doğrudan ve dolaylı stratejiler olmak üzere ikiye ayırmıştır. Hatırlama, bilişsel ve telafi stratejileri doğrudan, üstbilişsel, duyuşsal ve sosyal stratejiler ise dolaylı stratejiler olarak değerlendirilmiştir.

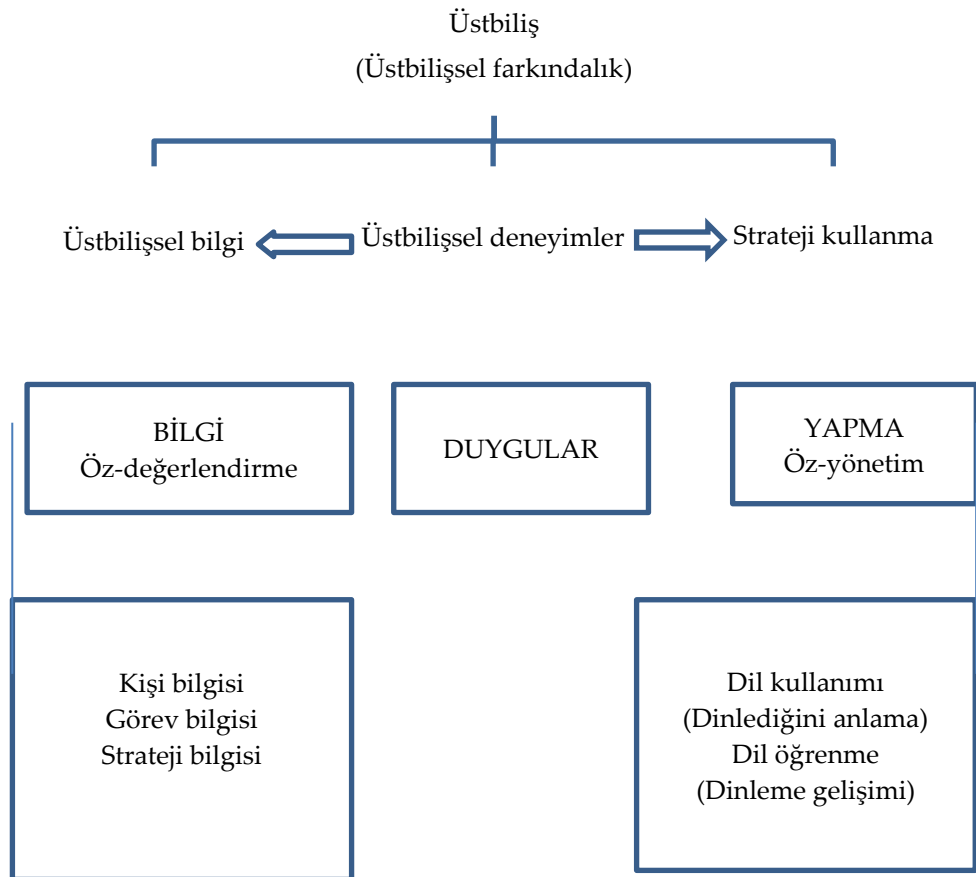
Şekil 1: Oxford'dan (1990, s. 16) uyarlanmıştır.

Şekil 1'de de görüldüğü gibi Oxford doğrudan stratejiler içerisinde yer alan hatırlama stratejisinin zihinsel bağ kurma, zihindeki resimlere ve seslere başvurma, iyice gözden geçirme ve eyleme geçme edimlerini içerdiğini belirtmiştir. Bilişsel stratejiler içerisinde uygulama, mesaj alma ve mesaj gönderme, analiz ve muhakeme etme ile anlama ve anlatma için yapı oluşturma faktörleri yer alır. Yine doğrudan stratejiler içerisinde yer alan telafi stratejileri; akıllıca tahmin etme ile konuşma ve yazmada zorlukların üstesinden gelme stratejilerinden oluşmaktadır. Dolaylı stratejiler içerisinde değerlendirilen üstbilişsel dinleme stratejileri öğrencilerden öğrenmelerini merkezileştirmelerini,

planlamalarını ve değerlendirmelerini isteyen stratejilerdir. Burada dikkat çeken husus, üstbilişsel stratejileri kullanan öğrencilerin kendi öğrenmelerinden sorumlu olma durumudur. Duyuşsal stratejiler öğrencilerin kaygılarını azaltmalarını, cesaretlerini artırmalarını ve duygu durumlarını kontrol etmelerini isteyen stratejilerdir. Sosyal stratejiler ise dil öğrenme sürecinde öğrencinin soru sormasını, diğerleri ile işbirliği yapmasını ve diğer dil öğrenenlere empati ile yaklaşmasını öneren stratejilerdir.

3.2. Üstbilişsel Dinleme Stratejileri

Üstbilişsel dinleme stratejileri yukarıda da ifade edildiği gibi öğrencilerin öğrenmelerini merkezileştirmeleri, planlamaları ve değerlendirmeleri basamaklarından oluşmaktadır. Üstbiliş kavramı dil öğrenimine ilk olarak Wenden (1987) tarafından uygulanmıştır. Paris ve Winograd (1990) dil öğrenmede üstbilişin iki önemli fonksiyonundan söz etmişlerdir. Bunların ilki, öğrenenlerin kendilerini ya da süreci ve bilişsel durumlarını değerlendirebilmeleri ikincisi ise kendi bilişlerini kontrol edebilmeleri ve yönetebilmeleridir. Wang, Haertel ve Walberg (1990) üstbilişin öğrenmede en güvenilir belirleyici faktörler arasında olduğunu ifade etmektedirler. Vandergrift ve Goh (2012) strateji kullanımının bilgiyi hatırlamayı, bellekte tutmayı geliştirdiğini ve aynı zamanda öğrencilerin dil öğrenme çabalarının bir parçası olarak dinleme gelişiminin üstesinden gelmek için öğrenmelerini planlamalarına da yardım ettiğini belirtmişler ve üstbiliş strateji öğretimi için gerekli olan öğretim çerçevesini aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir:

Şekil 2. Dinleme Öğretimi için Üstbilişsel Çerçeve (Vandergrift ve Goh, 2012'den uyarlanmıştır).

Vandergrift ve Goh (2012) dil öğrenenlerin dinleme becerilerini geliştirmeleri için üstbilişsel yaklaşımın amacının öğrencilerin aşağıdaki yönergelerini yapabilecek şekilde yetişmeleri olduğunu ifade etmektedirler:

- İkinci bir dilde dinleme zorluklarının neler olduğunu anlamak,
- Diğer öğrenciler ile işbirliği ile ve bireysel olarak öğrenimindeki gelişme hakkında düşünmek,
- Dinleme becerisinin ilerlemesini sağlamak için kendini yönetmede gerekli planlama alışkanlığı kazanmak,
- Uygun dinleme stratejileri kullanmak,
- Daha yüksek seviyede özyeterlik algısına ve motivasyona sahip olmak, kaygı düzeyini azaltmak,
- Duyduklarını anlama yeterliliğini geliştirebilmek ve bu durumu karşılıklı konuşma becerisine yansıtılabilmek.

Şekil 2’de görüldüğü üzere dinleme eğitiminde üstbilişsel bilgi, üstbilişsel deneyimler ve strateji kullanımı birbirini destekler şekilde işlev görmektedir. Bilgi faktörünün altında yer alan kişinin kendisi hakkında bilgisi (kendini değerlendirmesi, öz yeterlik algısı, dinleme ile ilgili problemleri vb.), görevinin bilincinde olması (dinleme öğreniminin gereklerini ve doğasını bilmesi) ve kullanacağı stratejileri (bilişsel, üstbilişsel, sosyal-duyuşsal stratejiler) bilmesi önem taşımaktadır. Üstbilişsel dinlemede yer alan diğer bileşen olarak duygu durumu dikkat çekmektedir. Çünkü öğrenme, bilişsel ve duyuşsal süreçlerin birlikte yönetilmesini gerektiren bir edimdir ve dinleme eğitiminde duygu durumunun da dikkate alınması önem arz etmektedir. Vandergrift ve Goh (2012) üstbilişsel dinleme stratejileri kullanarak nasıl öğretim verilmesi gerektiğinin aşamalarını aşağıdaki tabloda ayrıntılı olarak ifade etmektedirler:

Tablo 1. Genel Dinleme Etkinlikleri Temel Üstbilişsel Süreçlerin Aşamaları ve Öğretim Faaliyeti

Öğretim Aşamaları	Üstbilişsel Süreçler
<p>1. Dinleme öncesi planlama / Tahmin aşaması Öğrenciler konu ve metin türü hakkında bilgilendirildikten sonra, bilgi türlerini ve duyabilecekleri olası kelimeleri tahmin ederler.</p>	1. Planlama
<p>2. İlk dinleme-İlk doğrulama aşaması a. Öğrenciler ilk hipotezlerini doğrularlar, gerektiği gibi düzeltirler ve anladıkları ek bilgileri not alırlar. b. Öğrenciler, bir akranı ile anladıklarını/yazdıklarını karşılaştırırlar, gerektiği gibi değiştirirler, neyin hâlâ çözüme ihtiyaç duyduğunu belirler ve hâlâ özel dikkat gerektiren önemli ayrıntılara karar verirler.</p>	2. İzleme değerlendirme ve planlama
<p>3. İkinci dinleme-İkinci doğrulama aşaması a. Öğrenciler anlaşmazlık noktalarını doğrularlar, düzeltmeler yaparlar ve anladıkları ek ayrıntıları yazarlar. b. Sınıf üyeleri, metinlerin ana noktalarının ve en önemli ayrıntılarının yeniden oluşturulmasına katkıda bulunmak için sınıf tartışmasına katılırlar. Öğrenciler, metnin belirli kelimelerinin veya bölümlerinin anlamlarına nasıl ulaşıldığını ifade ederler.</p>	3 a. İzleme, değerlendirme ve problem çözme 3 b. İzleme, değerlendirme ve problem çözme

<p>4. Üçüncü dinleme-Son doğrulama aşaması Öğrenciler, sınıf tartışmasında daha önce öğrenemedikleri bilgileri açıkça dinlerler. Bu dinleme, metnin tamamının veya bir bölümünün çözümlenmesini de beraberinde getirebilir.</p>	<p>4. İzleme ve problem çözme</p>
<p>5. Yansıtma ve hedef belirleme aşaması Anlaşılmayan noktaları telafi etmek amacıyla önceki tartışmalarda kullanılan stratejilere dayalı olarak öğrenciler bir sonraki dinleme faaliyeti için hedefler yazarlar.</p>	<p>5. Değerlendirme ve planlama</p>

Vandergrift ve Goh (2012) bu adımları şöyle açıklamışlardır:

1. Dinleme Öncesi Planlama/Tahmin aşaması

Bu aşamada öğreticilerin öğrencilere dinlenecek metnin konusuna ve türüne ilişkin bilgi vermeleri gerekmektedir. Öğrenciler bu aşamada konu hakkında bilgilerini hatırlarlar, konu ile ilgili olabilecek kelimeleri tahmin ederler. Bu sırada öğrencinin üstbilişsel süreçler bağlamında tahmin aşamasını zihninde planlaması ve dinleme metninin türüne ve konusuna ilişkin tahmin mekanizmasını zihninde işletmesi gerekmektedir.

2. İlk Dinleme-İlk Doğrulama Aşaması

Bu aşamada metin ilk olarak dinlenir. Öğrenciler, tahmin aşamasında hatırladıkları kelimeleri, dinleme esnasında duydukları ile karşılaştırırlar ve yanlış anladıkları varsa düzeltirler. Anladıkları ek bilgileri not alırlar. Bu aşamada, sınıf içi öğrenci etkileşimi de gereklidir. Öğrenciler notlarını arkadaşları ile karşılaştırırlar, kendilerinin yanlış olan yönü varsa arkadaşlarından öğrenerek düzeltirler. Bu basamakta, öğrencilerin nereleri anlamadıklarını, ne tür dinleme problemleri yaşadıklarını, nerelere dikkat etmeleri gerektiğini belirlemeleri gerekmektedir. Burada üstbilişsel süreçler, dinleme yetersizliklerini belirleme noktasında izleme, değerlendirme ve planlama stratejileridir.

3. İkinci Dinleme-İkinci Doğrulama Aşaması

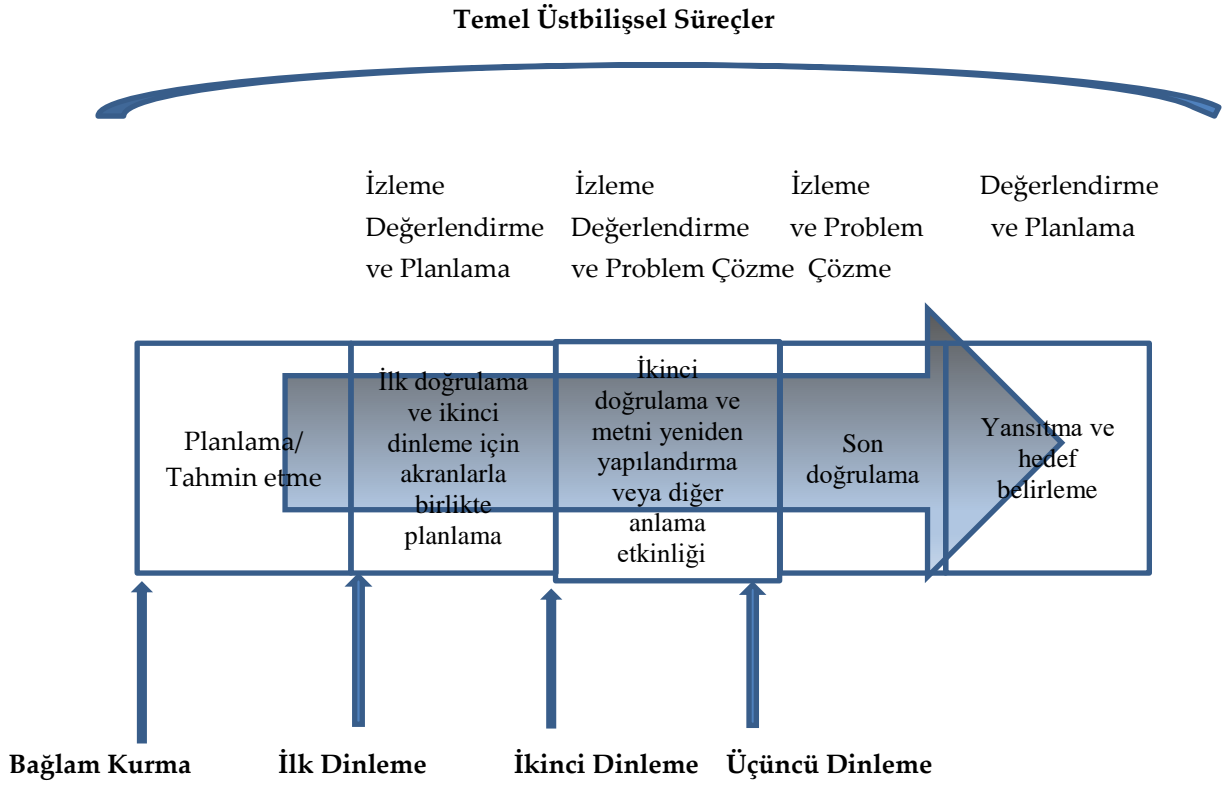
Öğretmen metni ikinci kere dinletir ve dinlenenlerin anlaşılmasına yönelik bir sınıf tartışması başlatır. Metnin anlaşılmayan yönleri bu tartışma ile aydınlığa kavuşturulur. Öğrenciler anladıkları ek bilgileri yazarlar. Burada izleme, değerlendirme ve problem çözmeye yönelik üstbilişsel süreçler kullanılır.

4. Üçüncü Dinleme-Son Doğrulama Aşaması

Öğrenciler metni üçüncü kere dinlerler. Metnin bir bölümünde ya da tamamında anlaşılmayan bir yön kaldı ise bu yönler açıklığa kavuşturulur. Üstbilişsel süreçler olarak izleme ve problem çözme süreçleri işe koşulur.

5. Yansıtma ve Hedef Belirleme Aşaması

Bu aşamada, öğrenciler bir dinleme faaliyetinde bulunmuş olmanın deneyimlerinden yola çıkarlar ve sonraki dinlemeleri için önceki dinlemelerinde eksik kalan yönlerini göz önünde bulundurarak daha iyi anlamalarını sağlayacak dinleme hedefleri yazarlar. Bu aşamada, üstbilişsel süreçler olarak değerlendirme ve planlama süreçleri kullanılır. Bu üstbilişsel süreçler aşağıdaki şekilde de ifade edilmektedir (Vandergrift ve Goh, 2012):

Şekil. 3 : Dinleme Öğretimi için Üstbilişsel Pedagojik Aşamalar (Vandergrift ve Goh, 2012, s. 109)

Dinleme eğitiminde, üstbilişsel aşamaların uygulanması ve öğrencilerin bu aşamaları alışkanlık kazanacak şekilde öğrenmeleri ve daha sonraki dinleme edimlerinde uygulamaları, dinlediklerini anlamalarına hizmet edecektir. Melanlıoğlu (2011) üstbilgi becerileri gelişmiş bir dinleyicinin hem kendi öğrenme özelliklerinin hem de sürecin getirdiklerinin farkında olduğunu, öğrencinin tahminde bulunma, planlama, izleme, değerlendirme becerisine ve hatalarını belirleyip düzeltme yeteneğine sahip olduğunu ifade etmiş ve dinlemeyle ilgili kazanılabilecek üstbilgi becerileri şu şekilde sıralamıştır:

- a) Dinlemenin amacını belirleme.
- b) Dinleme materyalindeki mesajı kavrama.
- c) Dinlemede dikkatini detaylardan ziyade içeriğe yoğunlaştırma.
- d) Dinleme sürecini izleme.
- e) Dinleme amacına ulaşmış olup olmadığını tespit etme.
- f) Dinleme sürecindeki hataları değerlendirme ve doğru etkinliği gerçekleştirebilme.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dinleme becerisinin öğretimi ana dilde dinleme becerisi öğretiminden daha karmaşık bir süreci içerir. Kendi ana dillerinden aşına oldukları seslerle dil sınıflarına gelen öğrencilerin dinlediklerini anlayabilmelerini sağlayacak şekilde eğitim vermek zor ve çetrefilli bir görevdir. Dinleme eğitiminde öğretmenlerin, literatürde yer alan çağdaş öğretim yöntem ve teknikleri kullanmaları, işlerini başarı ile yapmalarına katkı sunabilecektir. “Yabancı dil öğretiminde bugüne kadar farklı yöntemler denenmiş ve bu kapsamda çeşitli yaklaşımlar oluşmuştur. Bu durum hangi yöntemin daha etkili olduğu konusunda yabancı dil öğrenmek isteyen bireylerde

soru işareti oluşturmaktadır. Dolayısı ile bireyler kendilerini amaca en kısa şekilde götürecek yöntemi belirlerken söz konusu metotların temel özelliklerini, iyi bilmelidirler” (Memiş ve Erdem, 2013, s. 297-318). Bu bilginin de ışığında, çalışmada açıklanmaya çalışılan üstbilişsel dinleme stratejisi adımlarının, bir yönteme ilişkin temel özellikleri tanıtması bakımından öğretmenlere ve öğrenenlere bir kılavuz niteliği taşıyacağı söylenebilir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlere dinleme becerisi kazandırmanın temel amacı, Türk dilinde etkili bir iletişim becerisi kazanmalarını sağlamaktır. Bu çalışmada, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılacak dinleme stratejileri, ilgili literatürden yola çıkılarak açıklanmaya çalışılmış ve böylece yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlere ve öğrenenlere bir çerçeve çizilmeye çalışılmıştır. “Günümüz dünyasının, bilimsel ilerlemelerle baş döndürücü bir hızda gelişmesi ve buna paralel olarak insanın, dört bir taraftan gelen mesaj bombardımanı altında olduğu düşünüldüğünde dinleme becerisinin hem ana dilinde hem de yabancı dilde etkili ve verimli bir şekilde kullanılmasının gerekliliği ortaya çıkar (Kalaycı ve Temur, 2005). Üstbilişsel dinleme stratejileri öğrenen öğrenciler; kendi öğrenmelerinden sorumlu olabilecekler ve kendi özyeterliklerini, motivasyonlarını, öz-düzenlemelerini yöneterek başarılı bir dinleme becerisi edinebileceklerdir. Ana dili Türkçe öğretiminde üstbiliş strateji eğitiminin dinleme becerilerine etkisini araştıran çalışmalar (Melanlıoğlu, 2011; Katrancı ve Yangın, 2013) bu eğitimin dinleme eğitiminde yararlı bir yol olduğunu ortaya koymuşlardır. Aynı şekilde dinleme üstbiliş stratejileri eğitiminin yabancı dil olarak Türkçe eğitimi sahasında da araştırılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

- Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenler, dinleme becerisi kazandırmak için öğrencileri üstbilişsel strateji kullanmaları noktasında eğitmelidirler.
- Dinleme becerisi; dinleme öncesi, sırası ve sonrası temelinde yapılandırılmalı, üstbilişsel strateji aşamaları çalışmada bilgisi yer alan Vandergrift ve Goh (2012) tarafından ifade edilen aşamalar kullanılarak uygulanmalıdır.
- Öğrenciler, dinleme öncesinde dinleme amaçlarını belirlemeli, bu süreç boyunca kendi motivasyonlarını, özyeterlik algılarını artırmaya yönelik farkındalık geliştirmelidirler.
- Öğrenciler, süreç boyunca kendilerini izleme, değerlendirme aşamaları gereği, kendi öğrenmelerini değerlendirmeli, eksikliklerinin farkına varmalı, problemlerini çözme becerisi kazanmalıdırlar.
- Öğrenciler ve öğretmenler her dinleme etkinliği sonrasında eksiklikleri tespit etmeli, daha sonraki dinlemelerine yönelik hedefler belirlemelidirler.
- Yabancılar Türkçe eğitimi çalışmalarında dinlediğini anlamaya yönelik çok sayıda araştırma yapılmalı, öğretmenlere yardımcı olacak dinleme metinleri düzenlenmeli, bu metinlere yönelik geçerlik ve güvenilirliği saptanmış dinlediğini anlama başarı testleri geliştirilmelidir.

Üstbilişsel kontrol stratejileri ile kendi öğrenme sürecini kontrol edebilen bir birey, sürecin başında belirlediği amaca en uygun yoldan ve en kısa sürede ulaşabilir. Çünkü birey, üstbilişsel kontrol stratejileri ile öğrenme sürecini sürekli izleyecek, değerlendirecek ve gerektiğinde kullandığı stratejileri değiştirebilecektir.

Kaynaklar

Cross, J. (2010). Metacognitive instruction for helping less-skilled listeners. *ELT Journal*, 23, 1-9.

- Doğan, Y. (2008). İlköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin dinleme becerisini geliştirmede etkinlik temelli çalışmaların etkililiği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 261-286.
- Eisenberg, L. S., Dirks, D. D., Takayanagi, S. & Martinez A. S. (1998). Subjective judgements of clarity and intelligibility for filtered stimuli with equivalent speech intelligibility index predictions. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 41, 327-339.
- Kalaycı, N., Temur, T. (2005). İlköğretim okullarında dinleme becerisini nasıl geliştirebiliriz? *Eğitime Bakış: Eğitim- Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, 1(2), 53-63.
- Kaldırım, A. ve Degeç, H. (2017). Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin dinleme esnasında karşılaştıkları sorunlar. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 19-36.
- Karatay, H. (2011). Süreç temelli yazma modelleri: Planlı yazma ve değerlendirme. İçinde (Ed.: Murat Özbay). *Yazma eğitimi* (s. 21-43), Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Katranacı, M. ve Yangın, B. (2013). Üstbiliş stratejileri öğretiminin dinlediğini anlama becerisine ve dinlemeye yönelik tutuma etkisi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı*, 11, 733-771.
- Keçik, İ. ve Uzun, L. (2004). *Türkçe sözlü ve yazılı anlatım*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Keser, U. (1995). *English listening comprehension in the War Academy*. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Melanlıoğlu, D. (2011). *Üstbiliş strateji eğitiminin ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin dinleme becerilerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Memiş, M. R. ve Erdem, M. D. (2013). Yabancı dil öğretiminde kullanılan yöntemler, kullanım özellikleri ve eleştiriler. *Turkish Studies*, 8(9), 297-318.
- O'Malley, J. M., Chamot, A. U. & Kupper, L. (1989). Listening comprehension strategies in second language acquisition. *Applied Linguistics*, 10(4), 418-437.
- Oxford, R. L. (1990). *Language learning strategies : What every teacher should know*. Boston, USA: Heinle & Heinle Publisher.
- Paris, G. & Winograd, P. (1990). How metacognition can promote academic learning and instruction. In B. F. Jones & L. Idol (Eds.), *Dimensions of thinking and cognitive instruction* (pp. 15-51). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Tiryaki, E. N. (2013). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yazma eğitimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(1), 38-44.
- Vandergrift, L. (1997). The Cinderella of communication strategies: Reception strategies in interactive listening. *Modern Language Journal*, 81(4), 494-505.
- Vandergrift, L. & Goh, C. (2012). *Teaching and learning second language listening: Metacognition in action*. New York: Routledge.
- Wenden, A. (1987). Metacognition: An expanded view of the cognitive abilities of L2 learners. *Language Learning*, 37, 573-594.
- Yin, R. K. (2009). *Case study methods: design and methods* (4. Baskı). Thousand Oaks: Sage Pbc.